

Tica na veji.

Od veje do veje
Skakaje hitim,
In stvarniku zemlje
Vesela žgolin.

Kakó si prekrasen
Mladósti ti svét!
Slavijo te pásui,
Odeva te evét.

Ne sejem, ne žanjem,
Ne spravljam blagá,
A vender moj Oče,
Kar treba mi dá.

O Bog! ki oblačiš
Nas tice lepó,
Ki hraniš nas, braniš
Z očetno rokó:

Nebó te in zemlja
Časti, gospodár,
Ker v skrbi ti vsaka
Živeča je stvár.

P. Krek.

Ivan Durak.

(Ruska pripovedka. — Poslovenil Fr. Hubad.)

(Konec.)

mestu pri kralji je bilo veliko veselje; pripravljali so svatbo za dve hčeri. Po svatbi so odhajali kralji in silni junaki vsak na svoj dom.

Po njihovem odhodu prosi najmlajša kraljeva hči svojega očeta, naj bi poslal po vsem kraljestvu oznanilo, da bi prišli vsi ministri, plemenitniki in njihovi sinovi na kraljevi dvor. Mislija je, da med njimi najde svojega ženina. Kralj ki je ljubil hčer, razposlje oznanilo in zberó se ministri, plemenitniki in njihovi sinovi; ali kraljičina ne najde med njimi svojega ženina. Zato prosi očeta, naj bi ukazal priti vsem svojim podložnikom, naj bi pripravil hiše zanje in prigotovil obed. „Saj imate,“ rekla je, „očka moj, take palače, v katerih bodo podložniki lahko stanovali do ustanovičenega dneva. Kdo vé? morda je meni namenjeni ženin kak podložnik, ki se skriva v priprostej obleki.“

Kralj se je tej prošnji dolgo ustavljaj, a naposled je razposlal vender ukaze na vse strani, naj se zbere ves priprosti narod o določenem dnevu. Kadar pride kraljevi ukaz tudi v óno vas, kjer je živel Durak, začeta se pripravljati tudi njegova brata v mesto. Durak ju prosi, da bi vzela tudi njega s seboj, ali ona ga ne marata. Prosili ste zdaj ženi zanj. Zatorej rečeta brata: „Vzameva te, ali to ti poveva, ako se predrzneš kaj govoriti, zveževa te, da nama nikoli več ne uideš.“ Durak jima obljubi, da bode molčal, in vzela sta ga s seboj. V mesto dospevši, čakali so v pripravljenih palačah določenega dneva. Ta dan se je zbralo neznano veliko ljudi. Pripravljen je bil tudi obed. Sedli so za mize. Med obedom prinese mlajša kraljičina vsakemu piti. Kadar pride k mizi, pri katerej je sedel Durak, dala je piti najpred vsem drugim, potem še le pride do njega in mu prinese kupo k napitku. Ali zdajci ugleda, da ima Ivan zavezano čelo. Zatorej ga vpraša: „Zakaj imaš zavezano čelo?“ Ta odgovori: „Hodil sem po gozdu za gobami, in udaril sem se.“ Ali ona mu ne veruje, in reče: „Odveži čelo, da vidim.“ Durak ni znal, kaj bi storil, ali ona ga primora, da odveže robec, in zdajci se razsvetli vsa kraljeva palača. Kraljičina mu ukaže, da stopi izza

mize, utrne ga z brisačo ter popelje h kralju, rekoč: „Milostivi očka, tu je moj ženin, katerega sem iskala.“ Kralj pogleda Duraka, začudi se in reče: „Kaj ti je, hči moja; ali ne vidiš, da je neumen? Tvoj ženin je bil mlad, prekrasen junak.“ Ali hči je le govorila, da je ta oni, kateri je bil prijahal na sodnje mesto in prosi, naj bi ga jej dal za moža. Kralj ugovarja, ali vse je bilo zaman; bil je primoran, da jej dá Duraka za moža. Kadar je bila svatba končana, odkaze jima kralj posebne sobe in reče hčeri, da mu njen mož ne sme nikoli pred oči. Zato je živila kraljičina s svojim možem nekaj časa prav na samem. Kmalu potem zvě kralj, da se po njegovih gozdih, po katerih ni smel drug loviti nego kralj sam, potika zlatorog jelen.

Poželi imeti takó čudnega jelena in reče zetoma: „Zeta ljuba! storita mi to ljubav, in ujemita mi zlatoroega jelena, kateri se potika po mojih gozdih.“ Zeta ga nočeta žaliti, zatorej ukažeta osedlati najboljša konja, poslovita se od žen in odjahata v gozd.

Najmlajša kraljeva hči pride k možu v sobo, in mu reče: „Kaj sediš domá in ne znaš ničesar! Druga dva očetova zeta sta odjahala iskat jelena zlatoroega, a ti sediš?“ Durak jej odgovori: „Pojdi k očetu kralju, in prosi ga, naj mi dá kacega konja, če tudi ni za drugo rabo, nego za to, da vozi vodo.“ Žena gre k očetu in mu reče: „Milostivi gospodar, očka moj ljubi! podariše mojemu možu kacega konja, morda on ujame jelena, katerega ste zaželeli.“ Kralj mu ukaže dati bolnega konja. Kraljičina gre k možu in mu reče: „Idi, izprosila sem ti konja.“ Durak stopi na hodnik in vidi, da mu hočejo osedlati konja, ali on jim brani, sede nanj brez sedla in odjaha. Kadar prijahla dve vrsti od grada, skoči raz konja, prime ga za rep, potegne kožo z njega, vrže mrho mrtvo na tla in reče: „Evo, vrane in srake! tu imate pojedino od kralja.“ Nato zažvižga, hrkne z mladeniškim zvižgom, z junaškim pokrikom:

„Sivček, rujavček,

Vešč belec;

Stoj pred mano,

Kakor list med travo!“

Konj priteče, zemlja se strese, iz ušes mu vije dim, iz nozdervij mu liže plamen. Jedva priteče, že stoji pred njim, kakor ukopan. Durak mu zleze v uho in skozi drugo vèn in postane takó lep mladenec, da ni mogoče povedati, niti popisati s peresom. Nato dene na konja sedlo čerkasko, podprogo buharsko, dvanajst podprog iz šame svile šemahanske: svila se ne trga, jeklo se ne lomi, arabsko zlato ne rujavi. Kadar Durak zasede konja, skače ž njim po označenem gozdu, kakor lehkonožna srna. Kmalu najde jelena zlatoroega in ga ujame. Priveže ga za rog in ga žene na cesto. Ondu si razpně šotor, priveže konja in jelena, a on leže, da si oddahne.

Kraljeviča sta dolgo jahala po polji, ali nikjer nista našla jelena. Kadar prideta po cesti, kjer je stal šotor, ugledata privezanega jelena in govorita med seboj. „Glej, bratec, to je šator onega junaka, kateri je bil prijahal na sodnje mesto. Glej tudi privezanega jelena. Idiiva k njemu in prosiva ga, da ga nama prodá bodi si za katero koli plačilo.“ Drugi pritrdi k temu; ideta, k šotoru, odkrijeta se, stopita v šator in poklonivša se Duraku rečeta. „Mi-

lostivi gospodar! prišla sva da bi kupila vašega jelena." Durak jima odgovori: "Rad bi ga vama prodal, ali storil sem obljubo, kadar sem šel jelena loviti, da ga ne prodam nikomur." Kraljeviča vprašata, kako obljubo je storil. Durak jima pové, da obljuba ni velika, samo palec z noge. Nato jima reče, da je iz daljne dežele domá ter ne bode nihče znal, da nista jelena sama ujela. Kraljeviča ga nista poznala, mislila sta, da je res iz daljnega kraja domá, a želela sta tudi izpolniti kraljevo željo, zatorej skleneta, da mu dasta z noge palec. Sezujeta se in Durak jima odreže palca. Na to se obujeta, vzameta jelena in odjahata domóv. A Durak dene šator vkupe, vtakne palca za sedlo in odjaha na mesto, kjer je bil ugonobil kraljevega konja. Ondu skoči raz konja in mu dá svobodo.

Zbralo se je pa na tem mestu mnogo vran in srak. Durak zgrabi palico, pobije vrane in srake, naveže jih na vrvice in jih vleče s seboj v grad. Pri kralji je bilo veliko veselje, ker sta bila zeta prignala jelena. Durak pride pod okno in zavpije: "Gospodar milostivi! podaril si mi konja, a ni me mogel nositi; zatorej ti prinesem njegovo kožo in divjačino za obed."

Kralj in hčeri ste se mu smijali, a kraljevičema ni bilo za smeh, odrezana palec jima nista dala pokoja. Durak dene divjačino na tla ter odide v svojo sobo. Pride njegova žena za njim in mu pripoveduje, kakó ste se jej sestri smijali, ker je vzela njega za moža. Durak jej reče: "Le naj se smejeti, pride dan, da se jima bodeš smijala ti."

Skoraj potem zvó kralj, da po njegovih obširnih gozdih hodí zlata svinja ščetinka z dvanajsterimi prasci. Pokliče svoja pametna zeta in jima reče: "Zeta draga! ako me ljubita, pojašita v gozd in ujemita zlato svinjo ščetinko in dvanajst prasev."

Zeta nista bila neposlušna; ukažeta osedlati konja in odjahata. A kraljičina pride k Duraku in mu reče: "Kaj sediš domá? Očka je poslal zeta loviti zlato svinjo; jézdí tudi ti, morda jo ujameš sebi na čast." Durak odgovori: "Na čem bodem jahal?" Kraljičina gre k očetu in prosi svojemu možu konja. Kralj jej reče: "Hči ljuba! meni konja ni žal, ali žal mi je tebe, ker se ti bodo smijali." Hči reče: "Gospodar milostivi, očka moj ljubi! pustite, naj se mi smejejo, kolikor jim drago." Kralj ukaže Duraku dati konja. Durak ga ne pusti osedlati, nego sede nanj brez sedla in jaha iz kraljevega dvora. Jaha skozi mesto. Kadar prijahá na polje, potegne s konja kožo, vrže mrho tja in reče: "Evo, srake in vrane! tu imate pojedino od kralja." Zlajci zažvižga, hrkne z mladeniškim žvižgom, z junaškim vzkrikom:

"Sivček, rujavček,

Vešči belec;

Stoj pred mano,

Kakor list med travo!"

Konj priteče, zemlja se strese, iz ušes mu vije dim, iz nozdervij mu liže plamen. Jedva priteče, že stoji kakor ukopan. Duraček mu zleze v úho, prileze skozi drugo zopet vèn in postane takó krasen mladenec, da ni povedati, ne s peresom popisati. Nato séde na konja in odjaha po polji v zapovedani gozd. Kmalu se mu posreči, da ujame zlato svinjo ščetinko z dvanajsterimi prasci. Žene jo s seboj.

Kadar prijah na cesto, razpróstre šator, priveže konja in svinjo z dvajsterimi prasci a Durak leže, da si malo odpočije.

Druga dva zeta nista mogla najti svinje. Vrneta se domóv. Kadar prijahata do Durakovega šatora, ugledata svinjo in govorita med seboj: „Glej, bratee, tu je zopet junak, od katerega sva kupila jelena; idiva k njemu in prašajva ga, je li nama prodá svinjo. Skočita raz konj, ideta k šatoru, odkrijeta se, stopita noter, priklóneta se in začneta prositi Duraka, naj bi jima prodal svinjo. Durak jima odgovori, da je ne prodaje, a vender jima jo hoče dati, ako si pustita odrezati oba paleca z rok. Siromaka nista znala, kaj bi storila; rada bi bila imela svinjo, ali žal jima je bilo palecev. Durak jima reče, da lahko hodita v rokavicah, in če bi ju vprašal kralj, zakaj nosita rokavice, naj mu odgovorita, da ju bolé roki. Končno mu obljubita palece.

Durak jima odreže paleca, dá jima svinjo in prasee, in zeta odjezdita v mesto. Kadar odideta podere Durak šator, dene ga na sedlo in jaha na óni kraj, kjer je bil pustil kraljevega konja. Ondu skoči raz konja in mu da svobodo. Videč na tem kraju mnogo vran in srak, pobije jih precejšno število, naveže na vrvice, vzame kožo in gre domóv. Pri kralji je bilo zbranih mnogo ljudi. Durak zakriči: „Gospodar milostivi! kakega konja si mi dal? Ni me mogel priversti nazaj. Zatorej ti prinesem njegovo kožo in divjačine za obed.“ Nato gre v svojo sobo. Pride za njim žena in mu pripoveduje, kako ste se jej smijali sestri. Durak jej reče: „Le naj se smejeti; pride dan, da se jima bodeš smijala ti.“

Za nekaj časa pokliče kralj zopet svoja zeta pred-se in jima reče: „Za trikrat devetimi deželami v tridesetem kraljestvu, v podsolnénem gospodarstvu stoji smreka od samega zlatá. Veje ima srebrne, na njih sedé rajske ptice in pojó pesni carske. Kdor želi imeti tako smreko, naj odlómi vejo od nje, prinese jo na svoj dom in jo vsadi, drugi dan mu vzraste smreka onakova, kakeršna je ona tam v tridesetem kraljestvu. Prosim vaju, zeta moja ljuba, prinesita mi smreko; pol svojega kraljestva vama dam.“ Zeta bi bila rada dobila pol kraljestva, zatorej sta slušala kralja, osedlala konja, poslovila se od svojih žená, in odjezdila. Durakova žena pride k možu v sobo in mu pové, da je oče poslal zeta za trikrat deveto deželo v trideseto kraljestvo po srebrno vejico od zlate smreke, in mu tudi pové, kaj jima je obljubil za to.

Durak jej reče: „Pojdi k očetu in izprosi mi konja, bodi si kakeršnega koli.“ Kraljičina gre in reče očetu: „Očka moj ljubi! poklonite mojemu možu, konja!“ Kralj se nasmehne, rekoč: „Hěi ljuba! tvoj Durak mi pogubi vse konje.“ Hěi mu odgovori: „Oče ljubi! prosim vas samó zdaj še, potem nikoli več.“ Kralj ukaže, naj dajo Duraku konja. Kraljičina se mu zahvali, gre k možu in mu pové, da mu je izprosila konja. Jedva čuje Durak to, gre vèn, ukaže prignati konja, ali ne pusti ga osedlati, nego brez sedla ga zavsede in odjaše. Kadar prijah na polje, skoči raz konja, prime ga za rep, potegne kožo z njega ter vrže mrho na tla, rekoč: „Evo, vrane in srake! tu imate pojédino od kralja.“ Potem zažvižga, hrkne z mladeniškim žvižgom, z junaškim vzkrikom:

„Sívček, rujavček,

Vešči belec;

Stoj pred mano,

Kakor list med travo!“

Konj priteče, zemlja se strese, iz ušes mu vije dim iz nozdervij mu liže plamen. Jedva priteče, že stoji pred Ivanom Durakom, kakor ukopan. Durak mu zleze v uho, prileze skozi drugo zopet vñ in postane takó krasen mladenec, da ni povedati, ne s peresom popisati. Dene na konja sedlo škasko, podprogo buharsko, dvanajst podprog iz čiste svile šemahanske: svila se ne trga, jeklo se ne lomi, arabsko zlato ne rujavi. Kadar osedlá konja, zavsede ga in bije po bedrih. Konj skoči k višku, vzdigne se nad stoječe gozde in pod podeče se oblake ter pušča goré in doline med nogami, a male reke pokriva s svojim repom.

Durak jaše dolgo po cesti ter se približava gospodarstvu, kjer je stala smreka. Tu zagleda smreko čudno in krasno; takój stopi k njej in si odloimi vejico. Poleg smreke sta bila dva studenca, iz katerih je tekla živa in mrtva voda. Iz teh studencev si napolni dve steklenici, ki ju je imel pri sebi. Potem gre iz vrta, zavsede konja in jaha domov. Jaha dolgo-li, kratko-li, blizu-li, daleko-li; hitro se pové pripovedka, a delo se ne izgotovi tako hitro. Končno prijah v domače kraljestvo, ali ne jaha premim potom v kraljevo palačo, nego ustavi se, razpne šator poleg velike ceste, vtakne smrekovo vejico poleg šatora v tla, a on leže, da si odpočije.

Dva kraljeviča, kraljeva zeta, jezdita daleč na okolo; ker ne najdeta, česar sta iskala, vrneta se domov. Kadar prijahata po cesti, kjer je stal šator, ugledata smreko v zemljo zasajeno poleg šatora. Ker sta želela smreko imeti, po katero ju je bil poslal kralj, dogovorita se in prijahata k šatoru. Skočita raz konj, odkrijeta se, stopita v šator in se zeló ponižno priklóneta junaku. Potem govorita: „Gospodar milostivi! prišla sva k tebi, da nama prodaš prelepo smreko, ki stoji poleg tvojega šatora?“ Durak jima reče, da je ne prodaje. Ker ga pa le prosita in prosita, reče jima Durak, da jima jo prodá, ako si pustita z hrbta odrezati vsak po jeden jermen kože. Kadar kraljeviča to slišita, ustrašita se zeló in ne vesta, kaj bi storila. Nu, ker bi rada kralju ustregla in bi rada imela, da bi govoril ves svet o njiju, kaj sta storila, pristaneta in se slečeta. Durak izreže vsacemu po jeden jermen kože z hrbta in jima dá vejico čudovite smreke.

Kraljeviča vzameta vejico, odjahata v kraljevo palačo ter jo položita kralju v roke. Vesel take drage stvari vzraduje se kralj in napravi veliko pojédino, na katero pozove vse svoje ministre in plemenitnike.

V tem podere Durak šator, spravi ga na sedlo in jaha na óno mesto, kjer je ležal konj, katerega mu je podaril kralj. Ondu najde mnogo vran in srak, pobije jih veliko število, naveže na vrvice, vzame konjsko kožo in hajdi domov. Kralj ga ugleda in se mu smeje, a Durak mu reče: „Gospodar milostivi! podaril si mi konja, ali konj me ni mogel prinesiti domov; tu imaš njegova kožo in za kosilo sem ti prinesel tudi divjačine.“ To rekši, vrže srake in vrane ob tla ter odide v svojo sobo. Za njim pride kraljičina, njegova žena, in mu pripoveduje, kako so se jej smijali vsi, in še posebno sestri. Durak jej reče: „Potrpi, pride dan, da se jim bodeš smijala ti.“

Za nekaj časa reče Durak svoji ženi: „Jutri se obleci v najdražo obleko!“ Žena ga izprašuje, zakaj bi se takó oblekla, ali on jej ne pové ničesar, nego reče: „Obleci se, kakor sem ti dejal.“ — Kadar pride ustanovičeni dan, odide iz grada. Prišedši na polje, zažvižga, hrkne z mladeniškim žvižgom, z junaškim pokrikom:

„Sivček, rujavček,
Vešči belec;
Stoj pred mano,
Kakor list med travo!“

Konj priteče, zemlja se strese, iz ušes se mu vije dim, iz nozdervij mu liže plamen. Jedva priteče, že stoji kakor ukopan. Durak mu zleze v uho, prileze skozi drugo vèn in postane takó krasen mladeneč, da ni povedati, ne s peresom popisati. Potem sede na konja in jaha v grad. Ob tem času je bilo pri kralju veliko veselje, mnogo ministrov in drugih plemenitnikov je bilo zbranih. Kadar Durak prijah, pride mu kralj z zetoma in ministri naproti. Pelje ga za hrastove mize, na katerih so bile najskajše jedi in medene pijače. Začnó piti, jesti in se veseliti. Kadar so se že vsi dosti naveselili, začeli so se razgovarjati. Ker je Durak sedel poleg kralja, reče mu: „Gospodar milostivi! slišal sem, da imate tri hčere in da so omožene vse; dva vaša zeta vidim, a tretjega ne vidim.“ Kralj mu odgovori: „Dragi moj! Moja najmlajša hči se je omožila z Durakom (beđakom), zato ga ne puščam préd-se.“ Durak o sebi ne pové ničesar in reče kralju: „Gospodar milostivi! prijahal sem zato v tvoje kraljestvo, da bi vzel tvojo najmlajšo hči za ženo.“ Kralj se tega zeló razveseli in reče, da bode Duraka pogнал iz kraljestva. Zdajci vstane Durak in reče: „Gospodar milostivi! zaradi mene hočeš Duraka, moža svoje najmlajše hčere, zapoditi iz svojega kraljestva? Stoj malo in védi, da sem jaz Durak.“ Kralj ga dolgo gleda ali ne more ga poznati, saj ga tudi ni bilo mogoče, ker je imel na sebi oklep in je bil toli krasen. Ker ga ni mogel poznati nihče, reče Durak kralju: „Poznaj me, gospodar milostivi, da sem jaz tvoj najmlajši zet, Durak.“ Kadar kralj to čuje, razveseli se in ga poljubljuje. Pride tudi njegova žena in ga objame. Ker sta druga dva kraljeva zeta imela roki v rokavicah, reče Durak kralju: „Gospodar milostivi! izvolite povedati, zakaj sedita tvoja zeta z rokavicami za mizo.“ Kralj odgovori, da ju bolé roki. A Durak reče, da je on zdravnik dober in spreten; zatorej prosi kralja, naj jima ukaže rokavice sleči. Kralj jima ukaže, ali ona se dolgo branita. Končno vender slečeta rokavice in glej, manjkal jima je palec na obeh rokah. Kralj ju vpraša: „Kje imata palca?“ Kraljeviča nista znala, kaj bi odgovorila. Ivan Durak reče: „Gospodar milostivi! jaz znam, zakaj nimata palcev na rokah.“ Potegne palca iz žepa in reče: To sta njiju palca, katera sta mi dala za jelena zlatorožca.“ — Nato prosi, naj jima ukaže kralj, da se sezujeta. Kralj to stori in vidi jo vsi, da nista imela palcev na nogah. A Ivan Duraček hitro pokaže palce, katerih nista imela, in reče kralju: „Gospodar milostivi! to so njiju palci, katere sta mi dala za zlato svinjo ščetinko.“ — Nato prosi, naj pokažeta hrbet. Kadar to storita, pokaže Ivan Durak, da jima je iz hrba izrezan jermen, in reče: „Gospodar milostivi! tukaj sta jermena,“ in ju potegne iz žepa.

Kralj se razsrdi nad svojima zetoma, a Ivan potegne iz žepa dve steklenici z živo in mrtvo vodo, položi jima jermena na hrbet in ju pokropi z mrtvo in živo vodo in ni se poznalo več, da sta bila izrezana. Takisto so jima prirastli palci na rokah in nogah s pomočjo mrtve in žive vode.

Kadar sta bila kraljeviča zopet zdrava, padeta pred Ivana Duračka na kolena, zahvalita se mu in ga prosita odpuščenja, da sta se mu poprej smi-

jala. Ivan jima odpusti, a kralj napravi veliko pojédino, na katero povabi vse svoje ministre in plemenitnike. Bilo je veliko veselje. Odslej je kraljeval Ivan Duraček s svojo ženo v tem velikem kraljestvu, a kralj je odstavil svoja dva zeta in ju poslal v njiju kraljestvo domov.

Junak na kozlu.

Zakaj je neki danes Radovanček takó vesel? Že ves dan skače in vriska okolo hiše, teka po vrtu, poje in razgraja, da niti domači niti sosedje nimajo mirú pred njim. Ali veste, otroci, zakaj? — Vem, da nobeden ne ugame, zatorej vam hočem povedati jaz. Ded, Radovančkov ljubljener, otišel je zjutraj na semenj in obljubil, da mu prinese leseno sabljo, puško in še mnogo mnogo drugih lepih stvari. Kaj čuda, da Radovanček takó veselo pričakuje dedovega prihoda! — In ded je bil mož beseda. Prinesel je Radovančku vse, kar mu je bil obljubil in še nekaj, česar zopet ne uganete, ker niti Radovanček sam se kaj takega ni nadejal. Čujte, otroci! Ded mu je kupil na semnji živega kozla, in to samó za tega delj, ker je Radovančka ljubil.

Zdaj, zdaj se le se je začelo pravo življenje. S sabljo in puško je bil Radovanček v hípu kozlu na hrbtu in letala sta okolo hiše, preko polja in travnikov, kakor bi šlo za življenje in smrt. Ljudjé, videč ga na kozlu, rekli so si na úho: to bode sokol med junaci, kadar bode treba odrivati sovražnika od domovine! In tudi psičku, ki je bil drugače vedno takó miren in pohleven, vzbudila se je kri, in rezal jo je za njíma, lajal, grizel in se zaletaval na vse strani, kakor da bi dohajali Turki v deželo.

Zdajci Radovanček zavpije. O gorjé! kaj se mu je neki žalega zgodilo? Hudobni kozlíček se je v naglem diru postavil na zadnji nogi in otresel Radovančka v bližnji jarek ob cesti, v katerem je bilo polno blata in žab. Jokajoč